

Petr GALLUS, *Pravda, univerzita a akademické svobody*, Praha: Sociologické nakladatelství, 2020, 116 s., ISBN 978-80-7419-288-3

Aktuální debaty o rasismu a cancel culture, o střetu názorů a o posunu v liberálních denících, např. v *New York Times*, jsou symptomy určité rozjitřenosti euroamerického civilizačního okruhu. Na tomto pozadí se stává aktuální i otázka role univerzit a akademického bádání jako společného úsilí o poznání skutečnosti. V českém prostředí se v poslední době objevilo několik knih, které se věnují (sebe)reflexi univerzity (např. J. Jirsa [ed.], *Idea univerzity*, Praha 2015 nebo J. Chotaš, A. Prázný, T. Hejduk a kol., *Moderní univerzita. Ideál a realita*, Praha 2016). Čím je univerzita a čím chce být? Je výspou věcné a otevřené debaty mezi různými názory? Útlá, ale hutná kniha Petra Galluse se na jedné straně řadí k výše zmíněným publikacím, ale na straně druhé zároveň přidává k zamyšlení o roli univerzity něco navíc. Gallus totiž nepřemýšlí výhradně nad tím, co je akademická svoboda a jak má vypadat univerzitní prostor, který tuto svobodu garantuje a na jehož půdě se odehrává. Kniha se věnuje především zkoumání toho, co vůbec podmiňuje naše hledání pravdy: horizont pravdy a naše vztahování se ke skutečnosti skrze naše perspektivní myšlení a vnímání. Zasažení debaty o univerzitní akademické svobodě do rámce zásadních filosofických úvah o povaze pravdy jako takové a našeho poznání pravdy dělá z knihy velmi inspirativní čtení a je její silnou stránkou. Právě tuto dimenzi knihy je třeba vyzdvihnout.

Petr Gallus nabízí čtenáři zajímavou kombinaci několika náhledů. Nejdříve se věnuje otázce po pravdě na základě představení několika filosofických pozic (Platón, Kant, Peirce, Putnam, Habermas). Sám autor zastává tzv. realismus, tedy „že naší komunikaci nějak odpovídá vnější svět a naše komunikace jemu“. Pravda není tedy jen záležitostí výroků, nýbrž je „ukotvena ve věcech samých“. Zároveň je ovšem naše hledání pravdy vždy perspektivní. Kniha se snaží o skloubení transcendentní a imanentní roviny pravdy. Pravda je horizontem, je korespondencí s vnějším světem, zároveň je ale pravda zakusitelná jako soulad naší zkušenosti a její interpretace, jako soulad různých interpretací mezi sebou. V druhém kroku autor představuje důležitost sémiotiky pro společné hledání pravdy, neboť naše poznání se vždy děje „prostřednictvím společného kulturního kódování (především řeči)“. Kniha vychází z názoru, že i komunikace a interpretace potřebují hledisko pravdy jako své zacílení a k získání kritérií. Ačkoliv i univerzity podléhají společenským či ekonomickým tlakům, je nutno neustále a stále znovu opakovat: „Jediným přípustným kritériem na akademické půdě by měla být síla argumentů, tj. přesvědčivost dané perspektivy v kritickém diskursu. Jakkoli jsou si na počátku totiž jednotlivé perspektivy rovny, ještě to neznamená, že jsou všechny stejně oprávněné, trefné a promyšlené.“ V závěrečné části knihy hovoří Gallus o akademické svobodě, o institučním rámci univerzity, o úzkém spojení svobody a odpovědnosti. Kniha je mimo jiné objevná i výstižnými náhledy, které mají platnost všeobecnou: „Lze mnoho vědět, a přesto nebýt moudrý. Lze vědět, a přesto nebýt vzdělán. Lze vědět, a přesto nemít pravdu.“ Skutečnost, že akademické prostředí přináší zkušenost jiných pozic a vede tváří tvář této jinakosti k vypracování vlastní pozice, lze opět přenést i na další oblasti lidského života.

Facit celé knihy zní takto: „Univerzita má svůj základ i svůj poslední smysl ve společném hledání pravdy a blížení se pravdě. Toto hledání a přibližování se formou argumentačního kritického diskursu, jehož integrální součástí je rovněž průběžné vypracování a reformulování kritérií racionality a pravdivosti, je setrvalý a nikdy nekončící úkol.“ Nezbyvá než s tímto závěrem souhlasit. Zároveň však Gallus svou knihou velmi názorně ukazuje, že ačkoliv je univerzita jistě prostředím

specifickým, není nějakým izolovaným ostrůvkem a že systematické, metodické hledání pravdy má bytostně co do činění s naším existenciálním vztahem k pravdě a poznání.

Jakub Sirovátka
(TF JU, jsirovatka@tf.jcu.cz)